

Maria Straszewska

Studium języka i kultury polskiej dla cudzoziemców - "Polonicum"

Biuletyn Polonistyczny 17/53, 11-20

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STUDIUM JĘZYKA I KULTURY POLSKIEJ DLA CUDZOZIEMCÓW — "POLONICUM"

1. Dzieje instytucji. - Zakres działania. - Formy organizacyjne.
- Sprawy personalne

Powołane w r. 1961 przez ministra szkolnictwa wyższego Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców - "Polonicum" przy Uniwersytecie Warszawskim, stanowiło kontynuację - istniejącego od r. 1956 i kierowanego przez doc. dra Stanisława Frybessa - Biura Międzynarodowych Kursów UW dla Sławistów. Zadaniem Studium było organizowanie corocznych wakacyjnych kursów dla sławistów-cudzoziemców zainteresowanych problematyką polonistyczną, współpracą z ośrodkami sławistycznymi za granicą, zwłaszcza posiadającymi sekcje polonistyczne, zaopatrywanie w pomoce naukowe i dydaktyczne tych placówek oraz opieka nad lektoratami języka polskiego prowadzonymi przez lektorów delegowanych z Polski.

Szybko rozwijająca się instytucja objęła wkrótce nowe pola działania: lektoraty dla obco krajowców - studentów i stażystów odbywających studia na Uniwersytecie Warszawskim, przygotowanie kandydatów na lektorów języka polskiego, opracowywanie materiałów pomocniczych dla lektorów, prowadzenie kwerend i udzielanie konsultacji polonistom zagranicznym, zbieranie informacji o działalności ośrodków polonistycznych i polonikach.

W r. 1968 nastąpiły zmiany organizacyjne w "Polonicum". Studium, podlegające dotychczas bezpośrednio Rektorowi Uniwersytetu Warszawskiego, stało się członem wyodrębnionego w tymże roku z Wydziału Filologicznego - Wydziału Filologii Polskiej i Słowiańskiej i otrzymało nowy Statut.

Prace Studium prowadzi kierownik oraz jego zastępca. Komórką nadrzędną jest Rada Naukowa, powoływana przez Dziekana, na czele

z przewodniczącym, pochodzącym z nominacji Rektora. W minionym okresie kierownikami Studium byli: doc. dr Stanisław Frybes, prof. dr Józef Magnuszewski, prof. dr Janina Kulczycka-Saloni, zaś ich zastępcami: doc. dr Karol Lausz, doc. dr Zbigniew Sudol-ski, doc. dr Barbara Bartnicka.

Obecnie funkcję kierownika "Polonicum" pełni prof. dr Maria Straszewska, jej zastępcą jest doc. dr Barbara Bartnicka. Ra-dzie Naukowej przewodniczy prof. dr Janina Kulczycka-Saloni, dyr. Instytutu Filologii Polskiej UW. Skład Rady przedstawia się następująco:

1. Prof. dr Janina Kulczycka-Saloni,
Przewodnicząca Rady - Inst. Filologii Polskiej
 2. Doc. dr Barbara Bartnicka - Z-ca kierownika Studium
 3. Doc. dr Danuta Buttlerowa - Inst. Filologii Polskiej
 4. Doc. dr Witold Cienkowski - St. Jęz. i Kult. Pol. dla
Cudz.
 5. Prof. dr Michał Cieśla - Inst. Germanistyki
 6. Prof. dr Jan Zygmunt Jakubowski - Inst. Filologii Polskiej
 7. Doc. dr Wanda Krajewska - Inst. Anglistyki
 8. Prof. dr Halina Kurkowska - Inst. Filologii Polskiej
 9. Prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa - Kat. Etnografii
 10. Prof. dr Zdzisław Libera - Inst. Filologii Polskiej
 11. Prof. dr Jarema Maciszewski - Inst. Historyczny
 12. Prof. dr Józef Magnuszewski - Inst. Filol. Słowiańskiej
 13. Doc. dr Jerzy Parvi - Inst. Romanistyki
 14. Doc. dr Antoni Semożuk - Inst. Rusycystyki
 15. Prof. dr Stanisław Skorupka - Inst. Filologii Polskiej
 16. Prof. dr Piotr Skubiszewski - Inst. Historii Sztuki
 17. Prof. dr Maria Straszewska - kierownik Studium
 18. Prof. dr Mieczysława Szymozak - Inst. Filologii Polskiej
 19. Prof. dr Bronisław Wieczorkiewicz - Inst. Filologii Polskiej
- Zespół naukowo-dydaktyczny "Polonioum" tworzą:

- doc. dr Witold Cienkowski
dr Cezary Rowiński	-	wykładowca (obecnie w Paryżu)
mgr Teresa Iglukowska	-	" " "
mgr Wojciech Jekiel	-	" (obecnie w Moskwie)
mgr Lidia Kacprzak	-	"
mgr Teresa Kozłowska	-	"
mgr Jerzy Woźniak	-	"

mgr Danuta Wasilewska - wykładowca
mgr Ewa Pieńkowska-Rohozińska - st. asystent
dr Joanna Rapacka - st. asystent (obecnie we Florencji)
dr Krzysztof Wrocławski - "
dr Barbara Klebanowska - adiunkt
dr Andrzej Zieliński - adiunkt (obecnie w Mediolanie)

Pracownikami naukowo-technicznymi są:

mgr Anna Mazanek
Irena Quirini - kierownik sekretariatu
Monika Wrońska
Janina Wroncka (zaj. zleczone)

2. Kursy wakacyjne

Coroczne kursy wakacyjne dla cudzoziemców mają już blisko 20-letnią tradycję. Z upływem lat zmieniał się jednak skład uczestników, jak program kursów. Początkowo brali w nich udział głównie lektorzy języka polskiego, wykładowcy, samodzielni pracownicy naukowci, tłumacze (w r. 1956 na 39 uczestników było tylko 5 studentów). Ostatnio w przeważającej mierze są to studenci, po części dyplomanci, choć nasze kursy goszczą zawsze pewną grupę aktywnych polonistów zagranicznych - jako wolnych słuchaczy uczestniczących w wybranych przez siebie zajęciach oraz w imprezach organizowanych przez kierownictwo kursu.

Wśród uczestników kursów spotyka się nazwiska tak wybitnych slawistów i polonistów, jak prof. prof. Carl Ebening (Amsterdam), Gunnar Jacobson (Göteborg), István Kniezša (Budapeszt), Reinhold Olesch (Kolonja), Dan Danino di Sarra (Neapol), Heintz Ševc-Schuster (Lipsk), István Sipoš (Budapeszt), Stojan Subotin (Belgrad), Carlo Verdiani (Florenceja), Helena Cybienko (Moskwa), Wiera Zołotowa (Leningrad), Günther Wytrzens (Wiedeń), Moshe Altbauer (Tel Aviv), Etienne Décaux (Paryż), Wiktor Falkenhahn (Berlin), Alois Hermann (Berlin), Irmgard Mahnken (Getynga), James Ferrell (Michigan), Carl Stief (Kopenhaga), Endre Angyal (Debreczyn), Maria Widnas (Helsinki), Teodor Bešta (Praga), Stanisława Lewinskaja (Kijów), Lubomir Andreiczin (Sofia),

Otokar Bartoš (Praga), Maria Židowicz (Mińsk), Harold Segal (New York), Djorde Živanović (Belgrad), Renate Lachmann (Koloniam-Bochum), Janina Maciusowicz (Leningrad), Anna Kaupuž (Wilno), Kobayashi Masanari (Kioto), Dorota Müller-Olt (Wiedeń), Rožka Stefanowa (Lublana), Pietro Marchesani (Mediolan) i inni.

O corocznych programach i warunkach uczestnictwa w danym kursie informują prospekty, rozsyłane głównie do uniwersyteckich ośrodków slawistycznych. Uczestnicy kursów rekrutują się w znacznej mierze spośród kandydatów-studentów kierowanych w ramach dwustronnych umów kulturalnych z poszczególnymi krajami jako stypendyści oraz z osób zgłaszających się indywidualnie. Największe grupy stanowią uczestnicy z ZSRR, NRD, RFN, Włoch i Francji. O atrakcyjności kursów świadczy stały wzrost liczby kandydatów i przyjętych uczestników (w r. 1956 - 39, w 1973 - 134). Liczba zgłoszeń przekracza zawsze liczbę wolnych miejsc na kursie.

Na program miesięcznego kursu, który tradycyjnie odbywa się na przełomie sierpnia i września, składają się:

- lektoraty języka polskiego - obecnie na trzech poziomach zaawansowania (o kwalifikacji do danej grupy decydują testy),
- konwersatoria językowo-stylistyczne,
- wykłady i konwersatoria z dziejów literatury polskiej i literatury współczesnej,
- analizy tekstów literackich z wybranych zagadnień dotyczących języka polskiego, informujące o stanie badań w zakresie naszego językoznawstwa i literaturoznawstwa, a także
- prelekcje poruszające różne problemy kulturalne, ekonomiczne, polityczne Polski współczesnej.

Niektóre kursy mają akcenty okolicznościowe (XX-lecie Polski Ludowej, Rok Nauki Polskiej itp.) lub kładą nacisk na jakieś wytypowane zagadnienie (np. zagadnienia przekładów). Wykładowcami na kursach są pracownicy naukowcy Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego (część każdego kursu odbywa się bowiem w Krakowie), a także pracownicy PAN oraz działacze kulturalni i polityczni. Program kursów obejmuje także spektakle teatralne, specjalne projekcje filmów polskich z komentarzem, zwiedzanie muzeów i wystaw, spotkania przy lampce wina z gronem profesorskim UW i UJ, kontakty z uczonymi i pisarzami.

Dużą atrakcją kursów stanowi ich część krajoznawcza. Prócz zwiedzania Warszawy i Krakowa i niedzielnych wycieczek w okolicy (Ojców, Wieliczka, Kazimierz nad Wisłą, Żelazowa Wola, Nieborów itp.) organizowana jest zawsze kilkudniowa dalsza wycieczka autokarowa (np. przełom Dunajca - Zakopane, Górny Śląsk, Puławy - Lublin, Płock - Toruń, Paczków - Wrocław, Czorsztyn - Niedzica - Stary i Nowy Sącz, Białystok - Białowieża). Na zakończenie kursu odbywa się zawsze uroczysty wieczór pożegnalny.

Uczestnicy wypełniają sondażowe ankiety, które pozwalają kierownictwu na meliorację programu i przystosowanie go do ich potrzeb. Na ogół opinie o kursach są pozytywne, uczestnicy podkreślają zwłaszcza dobrą atmosferę i sprawność organizacyjną.

Największą trudność w przystosowaniu programów kursów do wymogów uczestników stanowi duża rozpiętość ich znajomości języka polskiego, zróżnicowanie narodowościowe i różnorodność zainteresowań, stopień naukowego zaawansowania. Biorąc to pod uwagę, w bieżącym roku "Polonicum" postanowiło zorganizować dwa kursy wakacyjne: 1) czterotygodniowy (w sierpniu) na trzech poziomach, jeśli idzie o opanowanie języka, przeznaczony dla studentów; 2) 17-dniowy (we wrześniu) dla polonistów-oudzoziemców władających językiem i czynnych na polu naukowym bądź literackim. Zróżnicowane zajęcia z językoznawstwa i literaturoznawstwa polskiego będą prowadzone w małych grupach w trybie konwersatoryjnym. Więcej czasu poświęci się na prace indywidualne uczestników i osobiste kontakty z naszymi pracownikami naukowymi.

3. Współpraca z ośrodkami polonistycznymi za granicą

"Polonicum" przejęło od swego poprzednika, Biura Kursów Wakacyjnych UW dla Sławistów, Dział obsługi ośrodków zagranicznych, stanowiący przedtem dziedzinę działalności Komitetu Współpracy Kulturalnej z Zagranicą. Dział ten został znacznie rozbudowany. Różnym ośrodkom polonistycznym w świecie, przede wszystkim uniwersyteckim, "Polonicum" przesyła anonsy wydawnicze, informatory, katalogi (w r. 1963 obsługiwano 112 placówek, obecnie utrzymuje się kontakty z 305). Temu celowi służy wydawany przez "Polonicum" od lat, a wychodzący 2 razy w roku, "Biuletyn" (dotychczas ukazało się 27 nrów). Zawiera on zwięzłe noty informacyjne z wybranych pozycji z zakresu wznowień klasyki pol-

skiej, literatury współczesnej, historii i teorii literatury, języka polskiego, okazjonalnie z historii, historii sztuki, folkloru, etnografii. Ostatnio poszerzono "Biuletyn" o kronikę kulturalną, uwzględniającą szczególnie kontakty kulturalne Polski z innymi krajami. Obecnie ośrodki te będą również otrzymywały wydawany przez IBL PAN "Biuletyn Polonistyczny". Na podstawie tych informatorów "Polonicum" otrzymuje dezyderaty od poszczególnych placówek, a nawet poszczególnych osób zajmujących się naukowo problematyką polską. Według wykazów zaaprobowanych przez kierownika "Polonicum" Dział zajmuje się wysyłką książek, pośredniczy też w prenumeracie czasopism. Chodzi oczywiście o właściwy dobór, o kształtowanie podstawowego warsztatu polonistycznego, o profilowanie bibliotek, o pomoc w indywidualnie podejmowanych pracach polonistycznych, o wszelkie pomoce dla lektorów. Praca Działu wymaga stałego śledzenia ruchu wydawniczego, czasochłonnych poszukiwań publikacji wyczerpanych. Koszty zakupu i przesyłki pokrywane są ze specjalnej dotacji Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Niektóre ośrodki rewanżują się przesyłką publikacji w językach obcych z dziedziny literaturoznawstwa i językoznawstwa, które zasilają bądź bibliotekę "Polonicum", bądź księgozbiory różnych instytutów filologicznych UW. "Polonicum" zaopatruje także w/w ośrodki w różnego typu pomoce dydaktyczne (mapy, tablice, płyty, reprodukcje).

Osobną sprawą jest współdziałanie "Polonicum" z Ośrodkiem Kultury Polskiej na Sorbonie, dla którego wykonuje się różnego rodzaju prace zlecone (scenariusze wystaw i ich opracowanie graficzne, serwisy fotograficzne i filmowe, zestawy recenzji, bibliografie). "Polonicum" przeprowadza także - na życzenie - kwerendy, udziela informacji bibliograficznych (w ostatnich latach ponad 100 rocznie).

Niezależnie od tego poloniści czy slawiści zagraniczni z okazji pobytu w Warszawie odwiedzają "Polonicum", które często ułatwia im kontakty personalne z polskimi badaczami.

"Polonicum" prowadzi też akcję gromadzenia danych o polonistyce za granicą. W r. 1963 na użytek Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Ministerstwa Spraw Zagranicznych opracowano "Materiały informacyjne o sytuacji polonistyki za granicą oraz wnioski dotyczące współpracy i pomocy dla placówek zagranicz-

nych". Co kilka lat rozsyłane są ankiety do zagranicznych uniwersyteckich ośrodków slawistycznych na temat składu personalnego komórek polonistycznych, liczby studentów, zajęć dydaktycznych, prac naukowych czy przekładowych. Dane te uzupełniają się informacjami ozerpanymi od lektorów wysyłanych przez stronę polską i od uczestników kursów wakacyjnych.

W ub. roku, z okazji VII Międzynarodowego Kongresu Slawistów, zostało zorganizowane przez Uniwersytet Warszawski - z inicjatywy "Polonicum" - spotkanie z profesorami-polonistami z całego świata.

4. Praca dydaktyczna. Pomoce naukowe

Niezależnie od zajęć na kursach wakacyjnych Studium - od ponad 10 lat - prowadzi w ciągu roku akademickiego lektoraty języka polskiego dla studentów-cudzoziemców z UW, ASP, PWSM, PWST oraz AM (obecnie 283 osoby). Zajęcia trwają przez 2 lata, na trzech poziomach znajomości języka, i obejmują praktyczną naukę języka, wykłady z wybranych zagadnień językowych, ze współczesnej literatury polskiej, elementów historii Polski i wiedzy o Polsce współczesnej oraz indywidualne konsultacje. Lektoraty są obowiązkowe i kończą się egzaminem. Poza tym prowadzi się także zajęcia lektorskie dla stażystów (70 osób). Dla uczestników lektoratów organizuje się wycieczki do teatrów, projekcje filmów, wieczory klubowe, przeważnie tematyczne (np. "Film polski", "Warszawa", "Sztuka ludowa") z pogadankami, quizami z nagrodami, muzyką z płyt, nauką piosenek itp.

Podstawową pomocą dydaktyczną stosowaną i w ciągu roku, i na kursach wakacyjnych przez zespół lektorów "Polonicum", a także przez inne ośrodki uniwersyteckie zajmujące się nauczaniem cudzoziemców oraz lektoraty zagraniczne, są publikacje opracowane w zespole pracowników naukowo-dydaktycznych "Polonicum". Są one wynikiem ich długoletniej praktyki, również w różnych ośrodkach zagranicznych, oraz przemyśleń metodologicznych. Wydawnictwa te można uznać za pionierskie w dziedzinie nauczania języka polskiego jako obcego. Plany wydawnicze "Polonicum" zatwierdzane są przez Radę Naukową.

Oto wykaz wydawnictw "Polonicum":

- M. Szymczak, Materiały do lektoratu języka polskiego. Cz. I, 1965 (3 wyd.)

- T.Iglikowska, H.Kurkowska, Mały słownik frazeologiczny. Zezryt próbny. Cz. I, 1963
- C.Rowiński, Wybór tekstów literackich na użytek lektoratów języka polskiego. Cz. I, 1968 (3 wyd.)
- M.Szymczak, Materiały do lektoratów języka polskiego. Słownik pol.-ang. i ang.-pol. 1963
- T.Iglikowska, Materiały do lektoratów języka polskiego. Cz. II, 1958
- H.Kurkowska, E.Sowińska, Materiały do lektoratów języka polskiego. Cz. III, 1958
- H.Kurkowska, T.Iglikowska, Mały słownik frazeologiczny, 1966 (II wyd.)
- L.Kacprzak, C.Rowiński, Wybór tekstów na użytek lektoratów języka polskiego dla cudzoziemców. Cz. II
- W.Cienkowski, Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców. Cz. I: Fleksja, 1966
- L.Kacprzak, Mówimy po polsku o problemach społeczno-politycznych (dla studiujących nauki społeczne), 1968
- T.Iglikowska, L.Kacprzak, Język polski dla cudzoziemców. Systematyczny podręcznik dla początkujących. Cz. I, 1968
- T.Iglikowska, L.Kacprzak, Toż. Cz. II
- B.Bartnicka, D.Buttler, Język polski dla cudzoziemców. Ćwiczenia leksykalno-stylistyczne, 1973 (2 wyd.)
- T.Kozłowska, J.Rapacka, Wybór tekstów z literatury polskiej dla lektoratów, 1971
- B.Bartnicka, Ćwiczenia leksykalne, 1971
- D.Buttler, Czasownik polski, 1971
- Wykaz ważniejszych pozycji bibliograficznych i pomocy naukowych dla lektoratów języka polskiego za granicą, 1962.

Gwoli informacji warto podać, że publikacje te wysłano do 131 lektoratów zagranicznych i do 10 placówek krajowych prowadzących naukę języka polskiego dla cudzoziemców - w sumie ponad 5000 egz.

W planie wydawniczym "Polonicum" są dalsze publikacje. W przygotowaniu znajduje się "Słownik minimum". Projektuje się w najbliższym czasie opracowanie podstawowego podręcznika do nauki języka w wersjach 4-języcznych oraz zarysu historii literatury polskiej.

Od r. 1969 zespół naukowo-dydaktyczny "Polonicum" odbywa co-miesięczne zebrania poświęcone ogólnym zagadnieniom językoznawczym i metodyce nauczania. Obecnie zespół zapoznaje się z osiągnięciami metodycznymi przy nauczaniu języków obcych, z problematyką kontrastowości itp.

Do praktyki wprowadza się metody audiowizualne, posługiwanie się aparaturą w specjalnych laboratoriach językowych. W rb. zajęcia na kursie wakacyjnym będą się odbywały w takich właśnie kabinach.

Zespół pracuje w oparciu o specjalistyczną bibliotekę "Polonicum", składającą się z podstawowych podręczników, encyklopedii, słowników, tekstów klasyki polskiej, literatury współczesnej, językoznawstwa, literaturoznawstwa, podręczników języków obcych, przekładów z literatury polskiej na języki obce, wybranych czasopism.

5. Obsada stanowisk lektorskich - szkolenie lektorów

Liczba lektoratów na uniwersytetach zagranicznych obsadzonych przez lektorów delegowanych z kraju zwiększa się z każdym rokiem. Obecnie takich lektoratów jest 50, z czego 31 w krajach kapitalistycznych. Lektorzy rekrutują się z różnych uczelni. Kadre pomocną w przygotowywaniu lektorów do wyjazdu za granicę stanowi zespół pracowników "Polonicum" o wieloletnim stażu. W minionych latach prowadzono w "Polonicum" różnego typu zajęcia z kandydatami. W celu unormowania tych spraw i nadania im charakteru instytucjonalizowanego powołana została w r. 1972 przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki "Międzyuczelniana Komisja Kwalifikacyjna do spraw rekrutacji na stanowiska lektorów języka polskiego za granicą". Aktualnie skład osobowy Komisji przedstawia się następująco:

prof.dr Maria Straszewska	- przewodnicząca
doc.dr Janusz Rohoziński	- z-oa przewodniczącego
Irena Quirini	- sekretarz administracyjny
doc.dr Bohdan Siciński	- członek Komisji (UWr.)
doc.dr Stanisław Kaszyński	- członek Komisji (UŁ)
doc.dr Monika Gruchmanowa	- członek Komisji (UAM)
dr Marian Radłowski	- członek Komisji (UJ)
dr Barbara Grochulska	- członek Komisji (UW)
mgr Anna Czerniak	- członek Komisji, przedst. MNSZWIT

Kandydaci zgłaszani przez poszczególne uczelnie odbywają 1-dniowe spotkania instruktażowo-konsultacyjne w "Polonicum" (prelekcje informacyjne, zapoznanie się z pomocami naukowymi, hospitacje lektoratów, przedstawianie konspektów, spotkania z byłymi lektorami z placówek, na które kandydaci zamierzają wyjechać). Po upływie kilku tygodni podlegają komisyjnemu kolokwium kwalifikacyjnemu, które obejmuje zagadnienia praktyczne i teoretyczne nauczania języka polskiego, znajomość języka obcego, elementy wiedzy z historii Polski, kultury, literatury i wiedzy o Polsce współczesnej - pod kątem przyszłej pracy wśród oduzoziemców. W skład podkomisji przeprowadzającej kolokwia wchodzi zaproszeni specjaliści oraz członkowie Komisji Kwalifikacyjnej. W r. b. Komisja zakwalifikowała kandydatów do objęcia 17 placówek lektorskich (Warna, Praga, Ołomuniec, Bukareszt, Berlin, Halle, Belgrad, Moskwa, Paryż, Grenoble, Lyon, Caen, Tübingen, Uppsala, Glasgow, Florencja).

Obeonie wysunięto postulat, który ma być realizowany od przyszłego roku - rocznego przygotowania kandydatów w trybie studium zaocznego z kilkakrotnymi hospitacjami i konsultacjami w "Polonicum".

W związku z rozszerzeniem się działalności "Polonicum" i koniecznością prowadzenia różnorodnych systematycznych prac o charakterze naukowym projektuje się podniesienie Studium do rangi instytutów uniwersyteckich.

Prof.dr Maria Straszewska